

Σε αναζήτηση της Αλήθειας... Η Κορίνα Χρυσάιδου και ο Γιώργος Χαρατζάς μιλούν στο www.mcf.gr

Από τον Αχιλλέα Κούρια

Στα λόγια τους, κανείς, διακρίνει πηγαία αγάπη και βαθειά γνώση για το θέατρο, χαρακτηριστικά που δεν κρατούν για τους εαυτούς τους, αλλά επιλέγουν να μεταδώσουν σε νέους, κυρίως συναδέλφους, κάνοντάς τους κοινωνούς της αλήθειας που οι ίδιοι έχουν ανακαλύψει στην τέχνη της υποκριτικής. Η Κορίνα Χρυσάιδου και ο Γιώργος Χαρατζάς μας μιλούν για την Πρακτική Αισθητική και το σεμινάριο που ήδη λαμβάνει χώρα στο Ίδρυμα Μιχάλης Κακογιάννης.

1. Πως διαφοροποιείται η τεχνική της «Πρακτικής Αισθητικής» από άλλα μοντέλα υποκριτικής τέχνης;

Γ. Χαρατζάς: Η Πρακτική Αισθητική βασίζεται στη διδασκαλία της τελευταίας περιόδου του Στανισλάφσκι (ο οποίος μιλούσε για 'σωματικές δράσεις'), τη διδασκαλία του Αριστοτέλη, των Στωικών φιλοσόφων και του αμερικανού δασκάλου υποκριτικής Sanford Meisner. Η Πρακτική Αισθητική βάζει στο κέντρο της διδασκαλίας της υποκριτικής την έννοια της 'σωματικής δράσης', το τι δηλαδή κάνουμε επί σκηνής, στο εδώ και τώρα, στην προσπάθειά μας να πετύχουμε ένα στόχο. Αν και η έννοια της δράσης είναι κοινή σε όλα τα συστήματα υποκριτικής, πολλές άλλες διδασκαλίες επικεντρώνονται στο 'συναίσθημα' σαν κυρίαρχο εργαλείο ή στο 'σώμα' ή στη 'φαντασία' εκτρέποντας τη συνειδητότητα των ηθοποιών από το γεγονός ότι τελικά καλούνται επί σκηνής να παίξουν 'δράσεις' και μέσα από τις δράσεις να αφηγηθούν μια ιστορία στο κοινό (κάτι που πρώτος όρισε ο Αριστοτέλης). Η Πρακτική Αισθητική εστιάζει επίσης στο πώς ο ηθοποιός, θα παραμένει σε απόλυτη επικοινωνία με τους παρτενέρ του επί σκηνής και ανά πάσα στιγμή θα δρα και θα αντιδρά στα ερεθίσματά τους χωρίς να προδικάζει τον τρόπο.

2. Θα την χαρακτηρίζατε ως ολοκληρωμένη και αποκλειστική μέθοδο προσέγγισης ενός ρόλου, ή θα μπορούσε ίσως να λειτουργήσει ακόμη και επικουρικά προς άλλες τεχνικές; Με άλλα λόγια, απαιτείται να απεκδυθεί κανείς άλλων τεχνικών και να κάνει την είσοδό του στον κόσμο του Μάμετ χωρίς έτοιμες συνταγές και λύσεις;

Κ. Χρυσάιδου: Η Πρακτική Αισθητική είναι μια ολοκληρωμένη μέθοδος υποκριτικής αλλά αποκλειστικότητα δε νοείται σήμερα σε κανένα σύστημα ηθοποιίας. Όλα τα σύγχρονα δυτικά συστήματα έχουν ως βάση τον Στανισλάφσκι και άρα είναι συγκοινωνούντα δοχεία. Θεωρούμε ότι η Πρακτική Αισθητική μπορεί να συνεργαστεί άριστα και με άλλες διδασκαλίες, ιδιαίτερα εκείνες που εξασκούν και διευρύνουν την εκφραστικότητα του σώματος. Ωστόσο για να εκπαιδευθεί κανείς στην Πρακτική Αισθητική χρειάζεται όντως να την προσεγγίσει με καθαρό νου, ελεύθερος από άλλες συνταγές και λύσεις ώστε να της δώσει την ευκαιρία να λειτουργήσει.

3. Η «Πρακτική Αισθητική» μοιάζει να υπόσχεται μια ολοκληρωμένη αντιμετώπιση των προβληματισμών, των ενδοιασμών αλλά και των φόβων από τους οποίους συχνά διακατέχονται οι ηθοποιοί. Με ποιον τρόπο επιτυγχάνεται αυτό;

Γ.Χ.: Διαβάζοντας κανείς το εγχειρίδιο της Πρακτικής Αισθητικής, το ΕΝΑ ΠΡΑΚΤΙΚΟ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΗΘΟΠΟΙΟ, που είναι γραμμένο από έξι μαθητές του Ντ. Μάμετ, διαπιστώνει ότι για πρώτη φορά μια τεχνική υποκριτικής αναλύει πλήρως τη λειτουργία του ηθοποιού, επισημαίνει όλα τα κομβικά της ζητήματα και προτείνει λύσεις συγκεκριμένες και κυρίως πρακτικά εφαρμόσιμες. Πιστεύουμε ότι είναι λυτρωτικό για κάθε ηθοποιό - όπως ισχύει και για κάθε ζωγράφο, μουσικό ακόμα και ξυλουργό - να γνωρίζει ποιά είναι τα εργαλεία του και πώς να τα χρησιμοποιεί. Να γνωρίζει επίσης πώς να δουλέψει όταν παίρνει για πρώτη φορά στα χέρια του ένα κείμενο πέρα από την καθοδήγηση δασκάλου ή σκηνοθέτη. Για πρώτη φορά μια τεχνική κωδικοποιεί τόσο ξεκάθαρα τη δουλειά του ηθοποιού γι' αυτό και το ΕΝΑ ΠΡΑΚΤΙΚΟ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΗΘΟΠΟΙΟ θεωρείται σήμερα ένα από τα καλύτερα βιβλία που κυκλοφορούν παγκοσμίως πάνω στην υποκριτική.

4. Σε άρθρο σας σημειώνετε πως η μέθοδος του Ντέιβιντ Μάμετ ξεπερνά τα όρια της τεχνικής και αποκτά σφαιρικές διαστάσεις μιας φιλοσοφικής θεώρησης για την υποκριτική. Η «Πρακτική Αισθητική» μπορεί να αποκαλύψει μια διαφορετική και πιο ουσιαστική διάσταση του Θεάτρου; Αν ναι, αυτό συμβαίνει μόνο για τον ηθοποιό, ή μπορεί να αγγίξει και τον θεατή;

Κ.Χ.: Μέσα σε μια ομαδική δημιουργική διαδικασία ο ηθοποιός αναγνωρίζει ότι, πολλές φορές ασυναίσθητα, το εγώ του περιχαράκωνεται, αμύνεται, παρατάσσεται και αντιδρά αρνητικά στις προσλαμβάνουσες με τις οποίες δεν ταυτίζεται. Όπως έλεγαν οι Στωικοί φιλόσοφοι «οι άνθρωποι ενοχλούνται όχι από τα πράγματα, αλλά από τις απόψεις που έχουν για τα πράγματα». Αυτό αναχαιτίζει τη δημιουργική διαδικασία διότι διακόπτει τη γόνιμη ανταλλαγή ιδεών και τη ροή της ενέργειας. Η Πρακτική Αισθητική, κατ' αρχάς, διδάσκει τον ηθοποιό να συμπεριφέρεται στην επαγγελματική του δραστηριότητα με ταπεινότητα, γενναιοδωρία, τακτ και ευγένεια. Ο ηθοποιός μαθαίνει συνειδητά να παρατηρεί τα γεγονότα εντός της ομάδας, να μην τα παίρνει προσωπικά και να τα αφομοιώνει τροφοδοτώντας δημιουργικά την ίδια τη δουλειά. Έτσι ο ηθοποιός της Πρακτικής Αισθητικής μαθαίνει να μην εμπλέκεται, διατηρώντας την προσωπική του ακεραιότητα ενώ ταυτόχρονα διατηρεί μια υψηλή διαθεσιμότητα, στοιχείο απαραίτητο σε κάθε ομαδική καλλιτεχνική διαδικασία. Αφετέρου δε, όταν μια παράσταση είναι το αποτέλεσμα μιας ομαδικής προσπάθειας ανθρώπων με αυτά τα χαρακτηριστικά τότε και οι θεατές, ως ευαίσθητοι δέκτες, εισπράττουν πίσω από τα τεκταινόμενα του έργου ένα μήνυμα πίστης και θετικής ενέργειας.

5. Για τους μη μυημένους η «αναζήτηση της αλήθειας» στην «τέχνη της υποκριτικής» ακούγεται ως σχήμα οξύμωρο. Μπορεί η «υποκριτική» να ενέχει ψήγματα «αλήθειας», κι αν ναι, πώς ορίζονται αυτά στη σχέση που αναπτύσσει ο υποδυόμενος ηθοποιός με το ρόλο του αλλά και με το κοινό;

Γ.Χ.: Ο όρος υποκριτική αντί της 'ηθοποιίας' μπορεί να δημιουργεί παρεξηγήσεις. 'Υποκριτική' δε σημαίνει 'υποκρίνομαι' με την τρέχουσα αρνητική σημασία της λέξης, δηλαδή ψεύδομαι, προσποιούμαι, παραπλανώ. Δεν ζητείται από τους ηθοποιούς να προσποιούνται κάτι ή να λειτουργούν περιγραφικά. Όταν το βλέπουμε αυτό στις παραστάσεις, στην τηλεόραση και στον κινηματογράφο μας προκαλεί τεράστια απώθηση. Αντιθέτως τους ζητείται να παίζουν με 'αλήθεια' δηλαδή να αντλούν τα στοιχεία της εκφραστικότητάς τους, τις δράσεις τους, από τον ίδιο τους τον εαυτό ώστε να μη φαίνονται προσποιητοί και ψεύτικοι. Τους ζητείται συνεπώς να χτίζουν τους ρόλους τους σκάβοντας μέσα τους, μέσα στο άπειρο υλικό του προσωπικού τους σύμπαντος πράγμα που τους κάνει 'πειστικούς' και 'αληθινούς' επί σκηνής. Αυτό όταν συμβαίνει συνεχώς σε κάθε στιγμή μιας παράστασης το κοινό μαγεύεται και φεύγει από το χώρο λυτρωμένο και ανανεωμένο – που είναι κι ο στόχος των παραστατικών τεχνών.

6. Ο Ντέιβιντ Μάμετ μοιάζει να επιχειρεί να ξεγυμνώσει την ιδιότητα του ηθοποιού από υπερβατικά, θα έλεγε κανείς «θεόπνευστα», χαρακτηριστικά που της αποδίδονται, και να την επαναφέρει στις ρεαλιστικές διαστάσεις ενός επαγγέλματος. Διαπιστώνετε όντως μια στρεβλή πραγματικότητα στο χώρο του θεάτρου; Μπορεί η «Πρακτική Αισθητική» να προσγειώσει έναν ηθοποιό, να τον αποτρέψει από το να γίνει υπερφίαλος «σταρ» και να τον κάνει «υπηρέτη» του θεάτρου;

Κ.Χ.: Κατά την άποψή μας η ελληνική θεατρική πραγματικότητα είναι δυσανάλογη. Ενώ υπάρχει οριζόντια ανάπτυξη του θεατρικής τέχνης με πρωτοφανή αριθμό νεανικών ομάδων οι οποίες παράγουν κάθε είδος θεάτρου (devised, σωματικό, δρόμου κλπ.) από την άλλη λείπει η κάθετη ανάπτυξη, αυτή που ερευνά τα βαθύτερα στοιχεία της και μπορεί να δημιουργήσει ρεύμα δηλαδή σχολή υποκριτικής. Ο θεατρικός χώρος είναι πολυδιασπασμένος, οι ομάδες δεν λειτουργούν σε βάθος χρόνου και κυρίως λείπει μια κοινή γλώσσα για το τι είναι θέατρο, τι είναι υποκριτική. Οι νέοι ηθοποιοί στοχεύουν στο να πετύχουν αναγνωρισιμότητα, γνωρίζοντας ότι αυτό θα τους βοηθήσει να επιβιώσουν σε ένα πολύ δύσκολο και σκληρό επαγγελματικό στίβο. Έτσι πολλοί καταφεύγουν στην τηλεόραση η οποία στη συνέχεια τους στραγγίζει και τους καταπίνει καλλιτεχνικά. Ο ηθοποιός της Πρακτικής Αισθητικής επειδή γνωρίζει ακριβώς ποιά είναι η δουλειά του δεν καταφεύγει στη δημιουργία μιας πλαστής εικόνας για τον εαυτό του που νομίζει ότι θα του επιτρέψει να επιβιώσει στο χώρο. Ταυτόχρονα, νωρίτερα εξηγήσαμε πώς, η Πρακτική Αισθητική βοηθάει τον κάθε ηθοποιό να διατηρεί γειωμένο και σεμνό τον εαυτό του και ακέραιο το καλλιτεχνικό του όραμα, το οποίο είναι ζήτημα σκληρού προσωπικού αγώνα.

7. Ποιό είναι το κοινό στο οποίο απευθύνεται το σεμινάριο υποκριτικής για την τεχνική του Ντέιβιντ Μάμετ; Σίγουρα σε έναν νέο ηθοποιό, αλλά ίσως και σε κάποιον ήδη φτασμένο, ή ακόμη και σε έναν ερασιτέχνη;

Γ.Χ.: Η τεχνική του Ντ. Μάμετ απευθύνεται σε κάθε άνθρωπο που θα ήθελε να ασχοληθεί σοβαρά με την υποκριτική. Και λέμε 'σοβαρά' διότι απαιτεί συνέπεια και συνέχεια, πειθαρχία και την πλήρη αφοσίωση του μαθητευόμενου ηθοποιού. Το δικό μας σεμινάριο που έχει τη μορφή εργαστηρίου απευθύνεται κυρίως σε νέους ηθοποιούς οι οποίοι έχουν κατακτήσει τα βασικά στοιχεία της ηθοποιίας μέσα στις δραματικές σχολές ή μέσα από διαδικασίες σοβαρής ενασχόλησης με το θέατρο και θα' θελαν να προχωρήσουν παρακάτω. Θα' θελαν δηλαδή να κατακτήσουν μια συγκεκριμένη τεχνική, ξεκάθαρη και απόλυτα πρακτική, η οποία να τους δώσει τα εφόδια να λειτουργήσουν κάτω από οποιεσδήποτε επαγγελματικές συνθήκες. Για το λόγο αυτό θα τους ζητήσουμε να βάλουν στην άκρη προς στιγμήν ό,τι γνωρίζουν από άλλους δασκάλους, ό,τι ιδέες και απόψεις έχουν περί υποκριτικής και να αφεθούν *tabula rasa* (σα 'λευκός πίνακας') στη διδασκαλία της Πρακτικής Αισθητικής. Με την έννοια αυτή το σεμινάριό μας αφορά και σε 'φτασμένους' ηθοποιούς οι οποίοι θα είναι διαθέσιμοι να ακολουθήσουν αυτή τη διαδικασία.

8. Θα μπορούσατε να μας αναφέρετε κάποια στοιχεία από την προσωπική σας σχέση με την τεχνική Μάμετ, είτε ως ηθοποιός είτε ως δάσκαλοι αλλά και τα οφέλη που αποκομίσατε εσείς προσωπικά;

Κ.Χ.: Γνωρίζουμε πλέον τι να κάνουμε όταν παίρνουμε στα χέρια μας ένα κείμενο. Πώς να το επεξεργαστούμε. Πώς να μάθουμε τα λόγια μας (υπάρχει συγκεκριμένος τρόπος εκμάθησης που μας βοηθά όταν παίζουμε). Γνωρίζουμε πώς να χτίσουμε ένα ρόλο, ένα χαρακτήρα και τι να κάνουμε με τα συναισθήματά μας επί σκηνής όταν αυτά εκδηλώνονται. Ξέρουμε πού πρέπει να συγκεντρωθούμε επί σκηνής, τι μας απελευθερώνει, τι μας ενεργοποιεί και τι μας αγχώνει και μας μπλοκάρει. Έχουμε πια απόλυτη επίγνωση των εργαλείων της τέχνης μας. Ξέρουμε επίσης πολύ καλά πώς πρέπει να συμπεριφερθούμε μέσα σε μια ομάδα και πώς να σχετιστούμε με τους συναδέλφους μας ηθοποιούς. Μπορούμε τώρα να προσαρμοστούμε σε οποιαδήποτε επαγγελματική συνθήκη. Κι επειδή η Πρακτική Αισθητική είναι τόσο ξεκάθαρη και διαυγής, ως δάσκαλοι και σκηνοθέτες μας είναι απόλυτα ξεκάθαρο τι διδάσκουμε και ποιούς όρους, ποιά γλώσσα χρειάζεται να χρησιμοποιήσουμε για να κατευθύνουμε τους ηθοποιούς ώστε να τους είναι απόλυτα κατανοητοί οι στόχοι τους.

Κορίνα Χρυσάιδου – Γιώργος Χαρατζάς
Ηθοποιοί – δάσκαλοι Πρακτικής Αισθητικής

